

Letnik XVIII.

Zvezek 10.

**= Glasilo katoliško-
narodnega dijaštva**

1911

Ljubljana

1912

„Zora“ izhaja vsak mesec dvajsetega s pri-
logo „Prvi cveti“ ter stane celoletno 5. kron,
-- za dijake 3 krone --

Tisk „Katoliške Tiskarne“

Vsebina:

	Stran
Epilog k letniku 1911/12. (Urednik)	161
Javno torišče in vzgoja zanj. (Jos. Puntar)	163
Dijaško terzistvo. (Jakob Silc)	171
Sestanek slov.-hrv. katol. narodnega dijaštva v Ljubljani 1912	174

Srednješolsko dijaštvo.

Dekliški liceji. — Našim abiturientom. — Telovadni nadzorniki	175—176
---	---------

Glasnik.

Delavski učni kurzi v Nemčiji	177—178
-------------------------------	---------

Listek.

Errata corrige	178
----------------	-----

„Prvi Cveti“, leposlovna priloga.

Ob Adriji. (V. Narte)	85
Prstan in dijamant. (Alojzij Remec)	85
Ciprese. V. Narte	86
Zalostna romanca. (Esar Vano)	86
Bajke iz paradiža. (Stanko Majcen)	87
Vožnja. (Stanko Majcen)	87
Srečanje. (Stanko Majcen)	87
Enterijer. (Stanko Majcen)	88
Slovo. Josip Lovrenčič	88
Tri ciprese. (Esar Vano)	88
Novela. (Narte Velikonja)	89
Redni člani „Danice“ koncem šolskega leta 1911/12.	94

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre.

Rokopisi naj se blagovolijo pošiljati
uredništvu „Zore“, Dunaj (Wien) VIII., Schönborngasse 9., Parterre, 4.
Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici
upravnštvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Urednik :

Epilog k letniku 1911/12.

Tekočega letnika „Zore“ ne moremo skleniti, ne da bi ga presodili s stališča objektivne kritike. V noči pesimizma je vsaka krava mavra. A solnce samo slepi vid in v očesu, prej jasno gledajočem, se pojavijo višnjevi kolobarji pretiranega idealizma. Le trezno razlikovanje med senco in svetlobo poveča plastiko gledanega predmeta in da sliki tisto nazornost, ki je potrebna, da jo živo zagledamo in z duhom zapojmimo.

List je verno zrcalo katoliško - narodnega dijaškega gibanja. Kot tak je upravičen, najsi graja ali hvali, najsi delavno poseže v boj ali se vede rezervirano. Milje sam, iz katerega rase, za katerega ekzistenco je priča in glasnik, je odgovoren zanj. Ne moremo pa dovolj krepko podčrtati, da v pristojnost glasila spada tudi kritika. Že v odbiralnem in motrečem delu urednikom leži odlomek tistega merjenja, ki ga treba listu, da ga vdejsvi ob vsakem pojavu v publikacijo mu izročenega duševnega življenja, če hoče, da se ga smatra za samega v sebi ravnovesnega. Kdor torej odkloni list, odkloni v prvi vrsti krog ljudi, katerim je list glasilo, smer gibanja, ki mu je list posodil pot, drugi vrsti pa samosvojega urednika in njegovo sotrudištvo.

Tekoči letnik „Zore“ ni bil eden najčastnejših. Že tok izdaje se je pretrgal čez Veliko noč občutno. A veseli smo, da nosi zadnja „Zora“ številko 10. in da se nam vsaj za dobo po prestanku ne more očitati zanikernosti ali lenobe. List je hitel izhajati, če je le bilo mogoče, v dvojnem obsegu, kar ni dalo malo dela. Nered, ki je bil nastal vsled méne urednikov sredi leta, se še tupatam pozna in miru, s katerim je izhajal prej kdaj, do konca leta ni bilo mogoče doseči.

Razdelitev lista na znanstveni in leposlovni del je ostala, razvoju in tradicijam lista zvesta, čeprav jo je težko zagovarjati. Če pomislimo, da je list kot glasilo katoliško - narodnega dijaštva sicer dolžen sprejemati in tiskati tudi leposlovne izdelke tega dijaštva, da pa bi moral, če bi hotel svoj nalog kot glasilo izčrpati, beležiti sploh vsak duševen pokret v tem dijaštvu, prispemo do spoznanja, da je list kot take vrste glasilo, da je nalog lista kot take vrste glasila nezmisljen. Ta sodba ne temelji na kakršnikoli mržnji do beletrije, čeprav posestrime znanstva v eni in isti reviji. Nikakor. Leposlovna produkcija zahteva z isto pravico kakor znanstvena svoj papir in je, če verujemo narodnim dušeslovcem, stalno popolnejši izraz vsakokratne kulturne stopnje nego znanstvena. A naši beletristi bi morali imeti svoj list. Seveda, izločiti bi trebalo tako-

zvano poizkusno literaturo, gradivo prvih boječih korakov, plodove dolgočasnih slovenskih in nemških ur na srednjih šolah. Po božji in človeški pravici gre ta poezija tistim tajnim gimnazijskim listom, ki se tiskajo pod klopjo in bero na ... Čudimo se, da spričo bogate obilice listove na takih prispevkih, sploh še ekzistirajo razne „Besede“, „Trenutki“, „Prvi —“ in „Poslednji cveti“ na srednjih šolah. Kar pa se tiče resnejšega srednje — in visokošolskega leposlovja, je stvar taka, da ga je doslej tiskal „Dom in Svet“. Ali v prid, ali v pohujšanje odnosnim literatom, je druga reč. Vsekakor so se ti-le že v junijski številki „Zore“ oglasili z doslej še neobjavljenim programom, ki meri v to, da bi se za enkrat ves naš literarni pomladok zbral okolu leposlovne „Zore“ in jo, prost vseh spon, zoblčil tako, kakor mu narekuje nova vera. Posestrimstvo med znanstvom in beletrijo bo torej navzlic mnogim upravičenim ugovorom tudi v novem listu ostalo, a bo leposlovni del smatrati kot čisto samostojen predal v okvirju Zorinem.

Nič bolj povoljivo ni bilo tokrat naše znanstvo. Že oblika je zaostajala daleč za obliko običajnih dijaških publikacij. A splošna smer zanimanja, ideja, ki je vodila naše znanstvene sodelavce, je naravnost kriva. Danes, ko stojimo kot dijaštvo takorekoč na prvem odstavku svoje razvojne črte navzgor, danes, ko leži naše organizatorno delo za nami kot gotova celota, ki jo v najskrajnejši sili lahko prepustimo izključnim, poklicanim vodjem, danes, ko nam iz bodočnosti bolj ko kdaj prej miga Alma mater Emonensis z legijonom znanstvenih žrtev, danes se le malokdo spomni, v kaj da je naša akademična mladina pravzaprav poklicana. Organizacija — jezdili smo jo, dokler je dobila ljudska masa tisti notranji ustroj, ki so ga hoteli naši politični vodje. Ni treba spomniti ljudi, ki trde, da dijaki pod znamenjem krščansko-socialnega dela niso storili dovolj, na tistih par študentskih žrtev, ki hodijo očitno okrog in trde, da jih ima organizatorno delo na vesti — nepregledna vrsta je takih, ki čutijo manco v svoji strokovni in v svoji splošni izobrazbi vsled preoblega političnega dela na skrivnem. Pa kaj bi očitali: delo, ki je bilo nujno, se je moralo razdeliti, in dijaštvo je bilo prvo, ki si je naprtilo ne baš lahko breme na pleča. A vprašanje je, ali bi se ga ne smelo vsaj deloma otresti zdaj, ko ga čaka važnejši posel?

Mnogo se je pisalo in govorilo v preteklih dveh semestrih o dijaško-društveni krizi. Ker se je tudi pisalo, pisalo do omlednosti, ima i urednik besedo. V eni decembrskih števil „Straže“ je izšel članek, ki je izprožil besedo kriza v drugačni pojmski zvezi nego se je rabila pozneje v člankih, replikah, noticah. Kriza — stoji v „Straži“ — je preobrat katoliško-narodnega dijaštva, pečočega se mimo svojih stanovskih opravkov zgolj s politiko, v dijaštvo, ki bo svoje odvečne sile vdinjilo znanstvenemu delu spričo kolikortoliko poveljivega staleža v organizaciji in spričo prevelike potrebe, rešiti bodoči univerzi krščanski značaj. Frst, ki je repliciral, je nevzdržnost starega stališča odkril le še bolj. Nikdar ni doživela na slabih nogah osebnega mnenja stoječa trditev takega stvarnega potrdila kakor obrečena kritična misel v Stražinem članku — v Frstovem oporeku. Odgovor tega pisca je odgovor človeka, ki kot dijak da življenje za lipo in križ na belomodrordečem polju, ki pa se mu ne sanja niti o belem dnevu, kakšne reči nas čakajo v najbližji bodočnosti. Iz omenjene replike v Zorini številki 4-5. veje tista na

našo politično premoč naslonjena zavest, ki se zdi, da pravi: Kaj nam pa more tuje znanstveno delo! To je tista splošna široka zadovoljnost, javljajoča se osobito v nekaterih naših starejših, iz dobe najhujih dijaško - političnih bojov izišlih sodelavcev, ki se je razrasla na oni kulturni gladini, do katere so bili s križi in težavami dvignili ljudstvo in dijaštvo naši javni politični vodje, s katere pa žalibog dijaštvo nikamor več ne vidi. Kdo se bo bal dvanajstoorice za slovensko vseučilišče prenumeriranih tujih habilitantov, dokler imamo Šusteršiča, Kreka in Korošca to je formula ljudi, za katere je kajpak zastonj pisal Ivan Samsa svoje članke v tekočem letniku „Zore“. „Dijak in politika“, „Na znanstveno torišče“ sta bili razpravi, vredni, da se tiskata razprto. Tu gre pot naprej in kakor je spričo povsod še prevesne zavesti, da leži rešitev slovenskega katoliško - narodnega dijaškega vprašanja v organizaciji, misel na izključno in nasebno znanstveno delo drzna, je prava. Besedna zveza: dijak in politika, prej vprašanje, mora postati problem in klic: na znanstveno torišče, prej omalovaževan, mora z glasom edino pravo-vidnega proroka presuniti vrste.

V tem zmislu hočemo preokreniti umsko življenje v novi znanstveni „Zori“. Pa kakor je krmar le funkcijonar v strojnem aparatu ladje, tako tudi urednik glasila slovenskega katoliško-narodnega dijaštva ne more vsplavati sam, z novim listom v svet, novim ciljem nasproti...

Jos. Puntar.

Javno torišče in vzgoja zanj.

„Le eno moramo označiti za zmotno, če namreč kak mlad inteligent le preveč važnosti polaga na teoretično znanstveno plat. Naj se nas napačno ne razume! Globoko izobraženih mož nam je treba in čim globlje bodo izobraženi, tem boljše. Ampak to je napačno, če kdo sanja o samem strokovnem učenjaštvu, ki naj bi večji del naših sil absorbiralo.“

„Slovenec“ 18. I. 1912.

„Naša dolžnost, sem dejal, nas ustanovitelj pa je, da prisilimo najboljše, da se posvete študiju, ki smo dejali o njem, da je najvišji, spoznanje namreč dobrega in hoja do njega, ter da jim tega, kar se jim zdaj dovoljuje, ne dovolimo potem, ko so to na svoji poti dovolj spoznali. I kaj pa vendar? Pa sem dejal: Da bi ondi ostali in se ne hoteli več vrniti doli med one z zavezanimi očmi ter ne hoteli poprijeti za delo sredi njih in prevzeti častnih mest, najsi so že manj ali več vredna in važna.“

Platon, Politeja, 519 C D (VII, 4.)

Namenoma sem zapisal drug za drugim zgornja odstavka, ker sta lepi paraleli za misli dveh mislecev,¹ o katerih moramo reči,

¹ Članek „Na javno torišče“ januarja meseca je izšel neposredno ali pa posredno izpod peresa znanega našega socijologa in politika.

da sta vneta bojevnika za korist celote, odločna nasprotnika individualizma in ž njim združenega egoizma na „javnem torišču“. Paralela misli sedanjega praktičnega politika današnjih dni z mislimi enega največjih socialno državnih reformatorjev vseh vekov je gotovo interesantna samaposebi, še bolj radi istih misli, da treba mladino vzgajati pred vsem za — javno torišče.

Mene ta paralela ne miče, pač pa apel in tendenca člankarjeva, da se mora večji del naše inteligentne mladine iziše iz naših katoliških akademičnih društev posvetiti predvsem delu na javnem torišču in ne — samo strokovni izobrazbi.

Ker sem eden izmed tistih grešnikov, vsaj misliti si smem tako, ki jim je bil namenjen blagohotni opomin, naj mi bo dovoljeno, da izrečem nekaj misli, ki jih nosim izza omenjenega Slovenčevega članka. Oglašam se precej post festum, a upam, da ne prepozno radi stvari same, na katero hočem opozoriti vplivne voditelje na javnem torišču.

Najprej to: priznavam dober namen, ki ga je imel politik člankar s svojim člankom. Tudi to smem misliti, da umem razloge moža, ki so ga vodili, da je napisal memento. Zlasti mlajšim starejšinam naših akademičnih društev, oziroma tudi starejšim sploh vsem aktivnim članom. Vkljub temu pa se z drugimi prizadetimi ne morem strinjati z nekaterimi mislimi in tendenco članka samega. Zato malo ugovora, da se poslej bolje razumemo, ko se očitno nismo doslej, za kar priča ravno imenovani javni apel.

V socialnem in političnem našem delu na vse strani zaslužnemu in inicijativnemu politiku, ki mu je bila in bo politična moč V. L. S. glavni smoter delapolnega življenja, gotovo ne more biti malo mar, kaj in kako misli — „avantgarda“ o delu na javnem torišču. Saj vemo, da se je od nekdanj brigal ravno on najbolj za — akademični naraščaj, in tudi to je dejstvo, da jih je malo mož v naši javnosti, ki bi bili vživali od nekdanj toliko simpatij kakor jih naš največji praktični sociolog. Če kdo, on ne zamudi prilike, da ne bi prišel na prireditve naše dijaške organizacije. Malo jih je torej, ki bi poznali naše dijaške vrste tako od blizu od osebe do osebe, kakor jih pozna le on. To je dejstvo, o katerem ve vsak dokaj zanimivosti iz lastne izkušnje.

Z vso hvaležnostjo pa bodo pomnili njegovo šolo ravno tisti, ki jim je kolikortoliko veljal opomin. Saj je marsikomu ravno njegova šola začrtala čisto nove smeri, vzbudila dušne sile, ki jih je bila utrpila šolska miserija. Bile so nove poti, novi svetovi, iskre sredi noči, ki so se razširile po temeljitejšem študiju v močne plamene. Marsikdo ne bi bil došel do lastne dušne moči brez stika z njegovo šolo. To lahko priznamo vsi, ki imamo vsak svojo skušnjo iz njegove šole.

Zato umemo dobro pomen javnega apela iz njegovega obližja. Umemo dobro, in vendar se — ne strinjamo. In tudi to umemo dobro, da je V. L. S. program po svojih vodilnih mislih ogromen in dalekosežen, a vendar marsikomu ni vse prav, kar se skuša politično doseči danes ali jutri. Tudi to znamo ceniti, da je pred par leti stala delegacija V. L. S. v dunajskem parlamentu na višini svoje moči in ugleda, kakršnega slovenska delegacija do tedaj ni bila še nikoli dosegla in ga tudi tako kmalu najbrže ne bo. Vemo, v kakšni zvezi sta z vso močjo in ugledom V. L. S. imeni dr. Šusteršič in dr. Krek. Vemo tudi, da marsikoga izmed najboljših naših vodi-

teljev čez gotovo vrsto let ne bo več ne v prvih in ne v zadnjih bojnih vrstah. In tudi to vemo in smo od nekdaj vedeli, da je treba osloniti vse upanje na pomladek, ki so ga že dala in ga bodo še dajala naša akademična društva, ker predobro vemo, da bodo le tisti dobri voditelji „čuvaji“, ki so sami prenesli vse notranje in zunanje krize akademičnih let — v akademični organizaciji. Ker predobro vemo ceniti prebridko resnico, ki jo je izrekel drug vpliven politik v našem dnevniku, češ da ima V. L. S. za nadomestitev političnih voditeljev danes dovolj lastnih akademično naobraženih mož in da zato ni treba iskati sodelavcev izven njihovega kroga, kadar treba na novo poveriti odgovorno mesto novemu „čuvaju“.

Kedor se je z vse dušo vglobil v kulturni program naših katoliških shodov, ta zna ceniti moč in pomen — politične stranke in z njo vred tudi pomen vprašanja vzgoje političnih delavcev. Zato bo umel dobro opomin skušenega politika ob pogledu v — bodočnost, ki bo terjala vedno več težakov, kakor pa genijalnih snovateljev novih idej. Umel bo tak opomin tembolj, čim paznejše motri tok vsega našega javnega življenja zadnjih par let v ožji domovini in izven nje. Ni malenkostno vprašanje gotovo, kakšne moči bodo vodile prihodnja desetletja — voz V. L. S. na Dunaju in v posameznih pokrajinah. Ni malo vprašanje, če nam da nebo še tako markantnih osebnosti, ko sta — doktor Šusteršič in dr. Krek!

Mislimo pa, da bodo po utrti poti in po zarisanem programu lahko vozili tudi manj markantni voditelji, če bodo le dobro pripravljeni za — javno torišče.

To je gotovo za vsakogar, da se ne smemo zanašati na dobrohotnost slučaja, ki bi nam naklonil več takih voditeljev. Bila bi to brezbriznost, ki bi se bridko maščevala nad vso obširno in raznobarvno organizacijo. A tudi to je gotovo, da bo težko kedaj še tako mnogostransko delujočih voditeljev, kakor je n. pr. dr. Krek. Ne bo tudi potreba in težko tudi možno. To pa bo moralo vedno ostati, da bodo voditelji na javnem torišču v najvišji meri pripravljeni za odgovorna mesta. Brez temeljitega strokovnega, čim širšega splošnega in specialno političnega obzorja to ne bo šlo. Le taki voditelji bodo kos tistim nalogam, ki jih čakajo na najvišjih vplivnih mestih doma in v dunajskem parlamentu. Le taki politiki bodo mogli pridobiti novega ugleda — delegacijam V. L. S. Ali mar ni uspeh na Dunaju in doma odvisen od razboritih naobraženih politikov? Na zunaj vpliva sicer število, v resnici pa ponajveč le — oseba.

Ker vemo, kako velikega pomena so strokovno naobraženi možje v raznih odsekih naših javnih zastopov, zato trdimo, da bi bil neodpusten greh, če bi se ne poudarjala potreba temeljite strokovne izobrazbe poleg splošne in specialne politične. Zadnja je sicer več sad izkušnje in osebnega daru, a vendar prepotrebna za vsakega resnega in idealnega voditelja. Saj je dobra politika — velika umetnost, a tudi velika — znanost. So stvari, ktere da edino le temeljit študij političnih vprašanj. Za tak študij treba časa in umljivo tudi — denarja. Čas in denar sta za politika ravno tako važni komponenti, ko za vsakega podjetnika. Politik brez — denarja, vojskovodja brez dobljene zmage.

Vsako politično delo je zvezano s stroški, včasih zelo občutnimi zlasti za celo — družino. Prosto, nezavisno delo na javnem torišču je možno danes le premožnim slojem. Jasno govori število odvetnikov v — zbornicah! Jasno pa je tudi, da jih je malo, ki bi mogli takoj po končanih študijah v sredino javnega torišča radi ugodnih denarnih razmer, težko še tedaj, če imajo pod seboj trdna gotova tla v — javni ali zasebni službi.

Komur so znani stroški, ki jih zahteva delo na javnem torišču od nesebičnega politika, bo umel, da se marsikdo rad ogne — nehvaležnim častem. Sodite mlajši rod s te strani, pa boste umeli nekoliko vrzeli v vrstah političnih delavcev. Idealizem se končno jenja pri gotovi meji samozataje, zlasti — danes!

Pomnite dobro: politik brez denarja je pravzaprav nonsens vselej, ko hoče iti svojo pot neglede na levo ali desno po svoji lastni vesti in spoznanju. To velja seveda za faktične voditelje, ker za politične delavce nižjih redov ne velja tako strogo.

S to pripombo sem hotel samo opozoriti na en važen nepolitičen moment, ki je pa tako soodločilen, da se precejšen del naše mlajše inteligence takoj po vstopu v javno življenje ne spušča posebno rad v boje na javnem torišču.

Velja žal: sunt certi denique fines...

So pa še drugi važni momenti, ki opravičujejo rezerviranost. Ni ravno najmanjši ta, da velja še danes, ko imamo vse polno lastnih, dobro podkovanih strokovnjakov, skoro za vse panoge našega življenja, načelo, da odloča protekcija in osebna antipatija, ali celo divergiranje v političnih vprašanjih, da-li dobi gotovo javno mesto naš starešina ali notoričen — ateist, nasprotnik. Factum iz najnovejše dobe! Zgodilo se je pa tudi že, da se je določilo za glavno mesto pri nekem zavodu akedemika, ki ni bil nikedar v naših dijaških organizacijah, dočim so morali istočasno najboljši naši akademiki v tujino, vkljub svoji izborni osebni in strokovni kvalifikaciji!

Ni čuda torej, če se često poleže mladostni ogenj za udejstvovanje našega programa ob takih razmerah in se vseli tiha resignacija v srce ravno tistim, ki so pričakovali odprtih src in rok, a našli — razočaranje. Treba časa, da se človek privadi — realizmu!

Moti se pa, in zelo se moti, če kedo misli, da „sanja“ večji del našega akedemičnega naraščaja „o samem strokovnem učenjaštvu, ki naj bi večji del naših sil absorbiralo“. Temeljito se tudi moti, ki meni, da je tisti mali peščici, ki se je posvetila z vsem mladim žarom znanstvu in strokovni izobrazbi, res toliko do „velikih pretenzij“ in tistih nad, da bodo „za njimi ostale cele skladovnice učenih del in da bi spomenik dobili“. Ne, ne — ! Kdor tako misli, resno misli o tistih zagovornikih teorije in strokovne temeljitosti, ta ne ume, globoko ne pojmuje teženj tistih pest stremečih mladih mož! Tu smo si tuji po srcu in umu in si ostanemo, dokler se bo tako cenilo idealno in nesebično stremljenje tistih par mladih teoretikov znanstvenikov!

Ne poznamo se: to vedite! Tudi tisti, ki gore za strogo znanstvo, vedo predobro, da jim slovenski borni rod ne bo nikdar mogel dati onega plačila, ki bi jim ga gotovo radevolje dala tujina, če bi hoteli biti tuji — lastnemu rodu in materinemu jeziku. Vemo, da

bi se često bolje cenil trud v tujini, ko pri nas, kjer se vse presoja s stališča politične moči in premoči.

Nič manj jim ni na srcu vsem, ki se ne bore za velike pretenzije in za tiste borne nade o spomenikih, čast in moč domovine, kakor največjim našim delavcem na — javnem torišču! Narod brez znanstva je narod brez — glave. Dokler pa bo bistra in razborita glava priča najvišje človeške odlike, toliko časa bo tudi stalo, da se šteje kultura narodova po stopinji njegovega znanstva in njegove umetnosti in nele po številu političnih shodov in posojilnic — hranilnic.

Zato odločno trdimo, da je pravzaprav napačno tisto stališče, ki enostransko in preveč naglaša važnost samo dela na javnem torišču, a ono na znanstvenem in umetnostnem podreja daleko pod tisto torišče!

Zmota je in ostane velika zmota, če kedo podreja širši pojem ožjemu, namen — sredstvu. To pa dela, ki uči: „To politično delo je tako važno in zasleduje tako velike cilje, da moramo za to skrbeti, da se mu večji del naše inteligentne mladine posveti, ta bolj, oni manj, ta izrečno kot politik, oni kot delavec v drugih naših institucijah, ki politično delovanje podpirajo, mu služijo za podlago ali so na kakršenkoli način z njim v zvezi.“

Sem proti načelu, ki ga izraža ta odstavek!

Kaj je politika in politično delo? Skrbno za javno blaginjo, materijalno in idealno. Ali ne? Politika potem služi javni blaginji, je torej le poseben izraz, posebno sredstvo za dosego splošne blaginje. Najvišja kultura pa pomenja, dasi ne vedno in absolutno, splošno blaginjo. Politika je potem podrejen, kultura nadrejen pojem. Če hočete, tudi del kulture same, raditega pa še ni politika = kulturi, je samo del! To menda stoji že dolgo, zato pa mora veljati tudi naš stavek, da se mora vedno politika ravnati po zahtevah kulture in ne narobe kultura po politiki. Politika ni in ne sme nikdar postati pri nas — sama sebi namen. Bojmo se politike radi politike, ki ni nič drugega ko politični egoizem. V tem tiči veliko nevarnosti, ker bi se lahko dogodilo, da kedaj prevlada med nami mnenje, da je politika vse, a drugo nič, da se mora političnemu delu zaslužniti vse drugo kulturno delo.

S tega stališča mora vsakdo odklanjati navedeni stavek, če le res idealno misli o — najvišji kulturi svojega naroda. Politika se vendar ravna po političnih strankah, a nikjer ni zapisano, da bi bile stranke — večne, z njimi seveda tudi njihova politična smer. Trdna tla daje le splošna kultura, splošni kulturni cilji in zato je delo za splošni kulturni napredek po gotovih osnovnih principih, za nas strogo verskih, važnejše, ker trajnejšega pomena.

Zato je slovenska katoliška akademična mladina vedno zastopala ta nazor proti — dnevni politiki, a znala hkratu tudi ceniti vse politično delo voditeljev s splošno kulturnega stališča, dobro vedoč, da je srečna taktika le prečesto odvisna od ugodnega trenutka in spretnosti poedinih oseh, a tudi dobro vedoč, da je srečna poteza ob ugodnem trenutku lahko nepregledne važnosti za usodo narodne celote. Bili smo iz tehtnih razlogov vedno proti kultu politike v dijaških vrstah, proti kultu političnih voditeljev še posebej in upamo, da tako tudi poslej ostane. Osebe kakor stranke

izginjajo in se preminjajo, načela morajo ostati. In za te se bori akademični naraščaj na celi črti, ne samo na javnem torišču. Kulturno stališče bomo zato vedno branili proti enostranskemu — političnemu! Zato pa bomo vedno znali ceniti tudi temeljito znanstveno delo na vseh poljih, ker vemo, da je v njem višek kulturne sile vsakega naroda, torej tudi slovenskega.

Vemo sicer, da je čas tak, da hoče najboljših moči ravno javno torišče, vemo pa tudi, da mora vzporedno napredovati tudi vse kulturno delo. Stoji pa, da je diletanstvo le surogat za znanstveno temeljitost, prečesto le dokaz za — površnost. In zato trdimo: zistematično delo na znanstvenem torišču je danes vsaj toliko vredno ko zistematično delo v politiki. Krepkih, izrazitih osebnosti je treba in bo treba za mal narod na obeh toriščih radi njegove vsesplošne blaginje. Kakor ne sme absorbirati znanstveno in strokovno delo vseh najboljših moči, tako tudi ne sme poslej pritegniti nase vseh najdarovitejših naših starejšin — samo politično delo. „Čuvajev“ in delavcev rabimo danes na vseh plateh in nele v službi politike.

Pobijajmo enostranost, a pomnimo vedno, da je vsa prava kultura zavisna od temeljitega strokovnega dela, od neprestanega izpopolnjevanja v tisti smeri, ki daje poedincu vso notranjo silo do dela vobče. Politično delo ubija, kakor tudi starajo človeka skladavnice knjig. Politiku ne škodi nikdar znanstvena ali leposlovna knjiga, prav tako ne znanstveniku stik z onimi „zavezanih oči“.

Naš ideal ni samopolitik in tudi ne samoznanstvenik, to pa je neomajno, da vsako temeljito delo sloni v dolgotrajnem študiju v tihi sobici daleč proč od hrupnega javnega torišča.

Kedor ne ume pomena temeljitega strokovnega dela, ga tudi nikdar ne bo cenil po zaslugi — s stališča splošne narodne kulture. Prav pa je, da s Platonom zahtevamo, da se vsakdo, ki je šel na daljno in težko pot do resnice in vsega dobrega in lepega, vrača iz višjih svojih sfer med one z „zavezanimi očmi“, da jim pomaga spregledati in uživati resnico, dobroto in lepoto.

Kolikor poznam mlajše delavne moči v akademskih vrstah in izven njih, so platoniki v najboljšem zmislu uvodoma navedenih besed. Zakaj potem tisti — nezasluženi memento?

Temu nasproti stavljamo svoj — mementote. Ravno ker je politično delo tako velikega pomena in ker zasleduje tako velike cilje, da moramo za to skrbeti, da se mu posveti večji del naše inteligentne mladine, bi pričakovali, da se skuša tudi resnično vplivati na akademike v tej smeri. Ne bom trdil, da se ni in da se ne godi, to pa trdim, da se premalo stori in brez — zistema. Vprašamo: kdo se res briga za zistematično politično vzgojo večjega dela naše akademične mladine? Kako in kdaj?

Na Češkem so uvideli potrebo, da se osnuje posebna akademija za politične vede, da se tem potom vzgoji dovolj dobrih političnih voditeljev. Socijalna demokracija ima tudi svoj zistem, ki ji daje inteligentnih delavcev iz akademskih vrst. A pri nas? Na eni osebi je doslej slonelo vse delo in še to le bolj prigodno in zasebno na eni osebi. Velikopotezne, smotrene in trajne, skoro strokovne politične šole nimajo, dasi se tako živo čuti potreba, dasi akademična mladina sama

veli, da se zistematično uvaja v skrivnosti — politike v širšem in ožjem pomenu.

Saj je izšla misel tečajev na Št. Joštu ravno iz kroga tistih, ki jim je bil več ali manj namenjen tisti apel. Saj člani naših akademskih društev z radostnim srcem pozdravijo vselej političnega voditelja sredi svojega kroga, če pride z namenom, da jih primerno informira o toku dnevne politike. Toda to je tako redko in tako malokrat iz lastnega nagiba politikov, da je pravzaprav ta točka ena najbolj žalostnih — v dobi akademskih let, posebno če je študijsko mesto izven — Dunaja! To so dejstva, ki opravičujejo rezerviranost akademične mladine v polni meri, to so pa tudi dejstva, ki šibajo pasivnost in malomarnost politikov samih, ki se ne brigajo, da si vzgoje zistematično resnično dobrih pomočnikov in — naslednikov.

Naj se ne ume napačno teh stavkov! Protekcije in nepotizma nočemo na nobenem polju, torej tudi na političnem ne. Naj velja princip: zmožnost in agilnost. Agilnejši in zmožnejši bo samoposebi prišel do odločilnega mesta, selekcijo poskrbi narava in potrebe, vse drugo je nevarno in bi dišalo po korupciji. Misel Platonova o vzgoji „čuvajev“ države ni tako napačna po osnovni svoji tendenci. Kedor jo prav ume in prav zna udejestviti, bo našel tudi pravo metodo za zistematično vzgojo — političnih delavcev prvih vrst.

Ako je akademski naš naraščaj res „avantgarda“ katoliške misli in dela na temelju njenih osnovnih naukov, potem je sveta dolžnost vseh politično vplivnih činiteljev, da posvete svoje moči tudi zistematični vzgoji dobrih politikov višjih in najnižjih kategorij. Ni treba prepuščati vse vzgoje našim akademskim društvom, ki imajo često toliko drugega posla, da se poedinci pri najboljši volji ne morejo poleg strokovnega izobraževanja posvetiti tudi študiju politike. Niti — juristi, ki jim študij sam nudi dovolj prilike, kaj šele — medicinci in filozofi! Da bi pa dijaki in absolvirani ter komaj nastavljeni starejšine delali praktično politiko, o tem mislim smo davno na jasnem.

Do gotovega časa ostane tudi tu prvo in glavno priprava in sicer temeljita priprava, torej — temeljit teoretični študij predpogoj. Da ga poedinci ne zmorejo iz lastne moči za časa strokovnega študija, vemo. Vemo tudi, da je treba teorijo zvezati z realnostjo. To pa zmorejo edinole praktični politiki na temelju svojih dolgoletnih političnihkušenj.

Sledi, da morajo ravno skušeni politiki prevzeti zistematično vzgojo — delavcev na javnem torišču. Kontinuiteta v politiki je za naš razvoj tako nujna, kakor povsod na drugih poljih. Kdor ne išče stika z bodočimi „čuvaji“, zanemarja morda nevede in nehote to zahtevo. Čim višji in važnejši so politični cilji, tem temeljitejša mora biti — politična vzgoja avantgarde! Je pa li mogoča brez osebnega stika? Če je kaj vzrok, da gre mlajša generacija svoje poti, ki so poedinim politikom neljube, je v nemali meri tega kriva ravno dosedanja vzgoja — iz daljave po dnevnem časopisju. Princip pa bi moral veljati prav posebno med nami, da mora „avantgarda“ zajemati svoje znanje neposredno iz prvega in zanesljivega vira, kar pa naše časopisje ni!

Ni mi, da bi razglabljal razloge, ki naj bi utemeljili dosedanje daljino med našimi politiki, njihovo politiko in — naraščajem

okrog akademičnih naših društev. Vem sicer, da je ta daljina čisto blagodejna za samosvoj razvoj poedinca tudi v politični smeri, dvomim pa, če je to absolutno pravilno in koristno. Sodim, da ne! In sodim upravičeno na podlagi tistega članka, ki priča, kako malo je pravega medsebojnega umevanja med starejšimi in najmlajšimi „čuvaji“.

Moti se in zelo se moti, kdor meni, da mlajše generacije ne motre javnega torišča z vso potrebno paznostjo. Saj vedo ravno najdelavnejši, da bodo morali prejalislej prevzeti zelo zelo težko breme na svoja ramena. To pride samoposebi. In ker vedo, da bo težko tisto breme in odgovornost velika, uče — temeljitost na vseh poljih, ker bo temeljitost odločevala v bodoče pri nas morda bolj, ko genijalne osebnosti. Težje bo obdržati na višini svojo moč, ko utirati smeri do nje. Pokazala bo bodočnost, da so težki tovorni konji istovredni z — lahkimi arabski. In zdaj k sklepu.

Kulturnih delavcev nam je prav tako treba, ko političnih voditeljev. Tamintu je treba mlajšim kašipotov in osebnega stika, da bodo umevali in cenili delo na tem in onem polju po pomenu za splošno kulturo istega naroda.

Osebnega stika! Danes ga je v resnici več med kmečko organizirano mladino, našo bodočo armado ter političnimi voditelji, kakor pa ga je med temi in — akademičnim naraščajem, bodočimi političnimi voditelji iste armade. Krivda ne tiči toliko na strani akademičnega naraščaja, kakor na strani političnih voditeljev.

Komur je res mnogo na tem, da se posveti večji del inteligentne mladine javnemu torišču, ta bo umel ta migljaj in poslej z veseljem zahajal med akademično avantgardo, jo opozarjal na tok javnega življenja, pojasnjeval ji važne pojave v njem, učil objektivno presojeti in hkratu dajal direktive za tekoče in bodoče praktično delo na javnem torišču, v zavesti, da je kontinuiteta dela in skušenj na tem polju istotolike vrednosti kakor na vsakem drugem, kjer je organizirano delo predpogoj urejenega in smotrenega življenja. O metodi naj razmišljajo, ki jim mora biti mar, da ostane kontinuiteta tudi v razvoju stranke. Časa je tekom leta dovolj in prilike tudi ni malo, samo volje in veselja je treba.

Z sistematično vzgojo pa je v ozki zvezi tudi princip delitve — dela. Vsakemu svoj delokrog po zmožnosti in uporabljivosti! Ekonomije sil do danes še ne poznamo, čas pa je, da se na to resno misli, da ne bo preveč — razočaranja na obe plati! Zato pa vladaj načelo: na vsa mesta sposobne in zanesljive ljudi iz — lastne šole! Organizacija naj ne ima samo teoretičnega pomena, kakor se je doslej često godilo, dočim je s praktičnimi potrebami na javnem torišču predpogoj eksistence za — slehernega.

Če bo urejena ekonomična uporaba inteligentnih sil, ne bo več treba javnih — mementote.

Upam, da sem kolikortoliko izpopolnil repliko, ki jo je pričela „Zora“ v četrti in peti številki in jo je poprijel tudi „Čas“ (št. 3. dr. Aleš Ušeničnik „Filozofija dejanja“). Za medsebojno umevanje mislim, da ne bo ravno odveč, če pomnimo vsi Platonove besede začetkom tega članka, pa tudi sicer njegove misli o sistematični vzgoji „čuvajev“ — političnih voditeljev in delavcev.

Jakob Šilec:

Dijaško terzistvo.

Izprva sem mislil napisati članek, v katerem bi karakteriziral struje v hrvaškem dijaštvu, zlasti pa poudaril veselo znamenje, da dobiva mlada inteligenca vedno več zmisla za zblížanje med Srbi in Hrvati, kar kažeta dva nova dijaška lista: Zora, glasilo srbske in hrvatske nacionalno-radikalne omladine in Val, glasilo hrvatsko-srpske radikalne napredne omladine. Veselo znamenje je, da se tako neprisiljeno vrste članki v cirilici in latinici, seveda bi bilo še bolj veselo, če bi bila tudi pisava enotna.

Prorok obema glasiloma pa je praški profesor Masařik. Ta piše uvodne članke, v katerih v malih dozah podaja omladini dušne hrane. Toda ne maram se vtikati v hrvaško dijaško delanje in nehanje, nekaj drugega je, kar se ne sme izgubiti. V Valu je neki slovenski študent podal sliko slovenskih dijaških razmer, ki ni toliko portret slovenskega dijaškega gibanja, kolikor portret — kako bi mu rekel — pisateljčka samega, ki se je neprostopoljno karikiriral. V resnici je ta oseba preneznatna, da bi se spuščal ž njo v boj; oglej si, človek, samo njegovo slovenščino, vsak drugošolec mu je v nji kos. Ali takih je legijon, on je tipus, Štefan Poljanec med dijaštvom. Zato si ga je treba ogledati. A kljub temu ga je treba prijeti za ušesa, da si bo zapomnil, kaj se spodobi in da se odvadi svojih napak, ki mu jih je njegova „samovzgoja“ še pustila. Ker je še mlad — po vsej priliki se bo morda poboljšal in ne bo več dajal slabega zgleda; obrekovanje je grdo, če se ga človek v mladosti ne odvadi, bo tudi v domovini „koruptno“ deloval; proti „korupciji“ že sedaj krepko nastopa, če ga torej opozorim na njegove napake, vem, da se bo poboljšal. Saj je obrekljivost napaka in resnicoljubje čednost, kajneda? Zato dovolite, da Vas malo premikastim, g. Saša Železnikar, saj ste že uganili, da ste Vi to? G. Saše ne poznam, morda je čisto zgleden dijak, dober kolega, korajžen fant, ali v tistem članku (Val 1912, št. I.) g. Saša ni lepo govoril, kaj bom rekel, nelepo, naravnost grdo je govoril o našem katoliško-narodnem dijaštvu. Kaj nas je treba pri Hrvatih in Srbih obrekovati, ali ni zadosti, da med Slovenci gnojnico livate na nas? G. Saša, potolaženi bodite, da niste edini, morda ste celo nekrivi svojega duševnega razpoloženja in verjemite, da je dosti kratkovidnih brez svoje krivde. Če to priznate, boste priznali tudi to, da imamo pravico in dolžnost, potegniti se za svojo čast. Ni treba zato Schillerja ali Jurčiča citirati. Govorim to vsem, ki imajo tako metodo kot g. Saša (in teh ni malo), kar je pa skrajno škandalozno za slovensko dijaštvo, ki se pripravlja za delo v tistem kraju jugoslovanske zemlje, ki se imenuje jugoslovanski Pijemont. Takih Saš je namreč vsepolno. In meni ni oseba v mislih, ker bi rad tudi jaz s kulturnega vidika premořil celo stvar kakor g. Saša, ki vedno o kulturi govori — kako si jo misli, to je seveda drugo vprašanje. Tako bova torej z g. Sašo nekoliko prispevala k vprašanju o rešitvi slovenske kulture.

Kakor rečeno, g. Saša podaja v omenjenem članku nekako sliko slovenskega dijaštva. V uvodu poudari, s katere perspektive je treba soditi slovensko dijaštvo. „Noben dijak“, tako pravi tam, „se

ne more ogreti za politične stranke tako, da bi jim zaklical: ves sem vaš. Zato postane divjak ali pristaš samo kulturno - narodne radikalne struje.“ Potem pa: „Ali pravilo, mladina je povračilo, velja absolutno.“

Čisto prav, če ne „zakliče“ dijak političnim strankam: „Ves sem vaš,“ zakaj bilo bi žalostno za mladega človeka, če bi bila „politična stranka“ ves njegov duševni nivo; po kaj je pa šel v Gradec, na Dunaj ali kakor g. Saša, v Prago? A to mi bo pa vendar pritrdil, da je katerikrat tudi g. Saša sam „zaklical“ kaki stranki: Nekoliko sem pa le vaš. No skoraj gotovo se v tem strinjava, če bo tako šlo, bova še prijatelja. Nikakor pa ne vem, kaj pomeni v odstavku dvakrat poudarjeni izrek, ki se v krepkejši obliki glasi: „Ali mladina je povračilo, velja absolutno.“ Čisto prav, da se citira Ibsena, ali treba je take stvari pribiti na pravem mestu. To samo mimogrede, kajti nedoslednosti niso ravno najslabša stran g. Saše.

Za uvodom sledi slika slovenskega dijaškega gibanja. Popolnoma v redu je, da g. Saša ve, kako je treba grupe povdariti na sliki, ali kako se retorično pripravi kaka stvar do veljave. Najprej črno, potem svetlejšo, nazadnje pa vreči z reflektorjem polne pramene, da je pred nami vse v „žaru lesketaje“. Ali vendar bova midva tisto senco malo revidirala, tudi v senci je treba biti mojster.

Strank on ne mara, to je tisti črni rob okoli dijaške slike, posebno klerikalna mu ne ugaja. „Klerikalna stranka,“ tako trdi g. Saša, „si kljub terorizmu ni mogla pridobiti akademičnega naraščaja.“ K „terorizmu“ šteje on podpore v vsakovrstni obliki. Toda g. Saša naj se spomni, kdo je katoliškemu narodnemu dijaštvu začel odjedati podpore, kje je še sedaj vodilni duh tiste „aushungerungs-politike“, pa bo lahko Hrvate boljše informiral, nego jih je.

Nadaljuje se o stranki tako. „Vzrok neuspeha (klerikalnega) leži v njenem koruptnem delovanju, vsled česar je pridobila tudi najkoruptnejši in najslabši dijaški material, ki odbija celo take, ki bi ji drugače sledili.“ Ali ste morda Vi med tistimi, ki bi drugače „sledili“, pa Vas je koruptnost odbila? Saj ni treba, da bi participirali na koruptnosti, tudi podpor se ni treba bati, v tem, mislim, Vas ne bo nihče „teroriziral“. Odprto imate tudi širno polje, da „koruptnost“ izperete, kaj se boste samo „kulturno“ borili, v sferah, ki so previsoke za delovanje „iz naroda za narod“.

„Tako ima najmočnejša stranka najslabši in najmanjši akademični naraščaj“, pravi g. Saša nadalje. Če midva z g. Sašo citirava Ibsena, in sicer oni izrek o večini (saj vem, da Vam je znan) in ga obrneva na dijaštvo, pa nama bo vse jasno. Kar se tiče tega, da je naš naraščaj „najslabši“, garantiram Vam v tolažbo in nam v ponos, da ga med nami ni, ki bi tako žalosten članek napisal, bodisi v stilističnem, bodisi v logičnem zmislu. Moj brat je deset let star in dela boljše gole stavke nego Vi.

Že pri karakteristiki političnih strank je obenem osvetlil (sc. očrnil) „klerikalno dijaštvo“, zdaj stori isto še enkrat specijelno pri dijaški sliki. G. Saši so „klerikalne“ stvari vse brez večjega pomena, tako: Dijaška Zveza, Zora, ki ima po njegovih mislih gor ostasno prilogo „Novi cveti“, Dijaški koledar, ki tudi „ne izpolne svojega namena, da bi izpodrinil narodno radikalni dijaški almanah“, seveda obratno bi bilo pravilno za g. Sašo. Ali tako ima g. Saša vsaj pravico govoriti, ki bi je ne imel, če bi mu bile nasprotnikove stvari simpatične. A rad bi ga vprašal, kako si on to misli: „Dan“

po g. Saše mislih eksistira, „da se lahko pobahajo klerikalci, da imajo celo v Pragi svoje zastopnike“, kako se to strinja s tem, kar imenuje g. Saša par vrstic pozneje kot eno izmed karakterističnih črt za „klerikalne“ dijake, namreč „njihovo gonjo proti Pragi“?

Saj vem, da bo hrvaško-srbska omladina sama prišla na sled Vaši bistrournosti, da bo tudi slovenska kaj vedela o njej, bom pa jaz po skromnih močeh pripomogel.

Tako nadaljuje g. Saša: „Karakteristično za klerikalne dijake je popolna odvisnost od klerikalnih mogotcev, veliko število liberalnih renegatov, (premislite med tem, g. Saša, ali niste tudi Vi kake vrste renegat?) njihova gonja proti Pragi in nesramna apatija proti vsem drugim narodnim in kulturnim vprašanjem.“ Človek bi mislil, da je to dovolj, a ne: Janošik je pri kanonu stal in furt je ladoval: „Sploh je ves klerikalni naraščaj tako obupen, da jim mora brati celo Slovenec vedno levite, ker pač uvidevajo klerikalni voditelji, da nimajo naslednikov, ampak samo koruptno neznačajno in nezmožno maso.“ Tukaj se Janošik malo oddahne in počiva. Zato pogledjmo, kaj je naredil. Slab je vojak, če je kratkoviden, še slabši, če sebe tolče po zobeh, mesto da bi sovražnika po hrbtu. Kako je utemeljil „gonjo proti Pragi“, smo že videli, med tem je pa g. Saša tudi že premislil, kako je z renegati; upam, da mi do prihodnjič poda statistiko, ali je pri nas več „liberalnih renegatov“ ali je v Saševi stranki več „klerikalnih“. Jaz bi jako rad videl tisto koruptnost, kajti z g. Sašo se hočem tudi jaz boriti zoper njo, potem bova pa Hrvate informirala.

„Nesramna apatija proti vsem drugim narodnim in kulturnim vprašanjem,“ kako je pa to, g. Saša, saj ste prej pripovedovali o dijaškem koledarju, o Zori; ali ste kaj teh stvari brali? Če ste, morate priznati, da ste se zlagali, kar ste pripovedovali o „nesramni apatiji“. Prej ste rekli, da je klerikalnega dijaštva najmanj, in vendar izdaja ravno toliko publikacij kot vse drugo; ali je to apatija? Kje je nesramnost, g. Saša? Upam, da moralno še niste tako otopeli kakor miselno, in da krivico možato popravite. To ne bo za Vas nikaka sramota, a drugače veste, kako se takim „možem“ pravi, ki obrekujejo tovariše, in to ne samo doma, ampak tudi drugod, na Hrvaškem. Žalostno slavo ste si pridobili, naj Vam tekne, g. Saša!

Kako je mogoče, da niso „klerikalni voditelji“ zadovoljni s „koruptno, neznačajno dijaško maso“? Saj ste prej pripovedovali o „koruptnem“ delovanju klerikalne stranke; čudno, da sta taka dva naenkrat nezadovoljna. Govorite o „nezmožni masi“, Vaše zmožnosti baš sedaj občudujemo. „Temu obupnemu naraščaju Slovenec levite bere,“ zakaj? Ali zato, ker je naraščaj zaklical: „Ves sem Vaš“? O g. Saša, če boste s tako modrostjo še naprej Prago blamirali, potem bo vsak pameten človek izprevidel, da je „gonja proti Pragi“ čisto opravičena. Treba bo pač počakati časa, da bodo iz Prage prišli drugi Saše, ki bodo vsaj zmožni pošteno govoriti o svojih kolegih; to je prva stvar, kar bi Vas rad naučil in za kar je treba, da delujeva med dijaštvom. To bo tudi podlaga za Vaš „splošen kulturni program“. Druga pa je ta, da se naučite sami vsaj približno logično izvajati; v tej smeri naj se najprej giblje Vaša in vseh Saš „samonaobrazba“. Potem boste tudi lažje „z vsem srcem in z vso silo izvrševali klic: Iz naroda za narod!“

Sestanek slov.-hrv. katol. narodnega dijaštva v Ljubljani 1912.

Ob desetletnici slov. katol. akad. tehn. društva „Zarja“ se vrši letos 1., 2., 3. in 4. avgusta v Ljubljani veliki sestanek slov.-hrvatsko katol. nar. dijaštva, ki mu je spored sledeči:

V četrtek, dne 1. avgusta:

Ob pol 3. uri popoldne: Občni zbor „Slov. dijaške zveze“ v dvorani Ljudskega doma.

Istočasno: Glavna godišnja skupština sveukupnog hrvatskog kat. nar. djaštva v veliki dvorani hotela Union.

O 8. uri zvečer: Pozdravni večer v veliki dvorani hotela Union.

V petek, dne 2. avgusta:

Ob 8. uri zjutraj sv. maša v stolnici.

Ob 9. uri dopoldne: Slavnostno zborovanje v proslavo desetletnice slov. kat. akad. tehn. društva „Zarja“ v Ljudskem domu.

Istočasno: Zborovanje hrv. srednješolcev v Rokodelskem domu.

Od 2. do 4. ure popoldne seja slov. nar. obrambne sekcije v Rokodelskem domu:

- a) Kako vzbuditi narodno zavest (ref. iur. Fr. Jež, „Danica“).
- b) O izseljevanju (ref. iur. M. Zavادل, „Danica“).
- c) Taktika češkega nar. obrambnega dela (ref. iur. Fr. Strižič, „Danica“).

Ob 4. uri seja slov. literarne sekcije v Rokodelskem domu.

Vzporedno ob 2. uri popoldne: Skupštine i dogovori hrv. kat. akad. pokrajinskih društava: „Pavlinović“ (Dalmacija), „Dobrila“ (Istra), „Martič“ (Bosna) i omladinske sekcije iz Banovine. (V veliki dvorani hotela Union.)

Zvečer ob 8. uri v Ljudskem domu: Slavnostna predstava v proslavo „Zarje“. Igrajo slov. kat. nar. akademiki.

V soboto, dne 4. avgusta:

Ob 8. uri zjutraj sv. maša v stolnici.

Ob 9. uri dopoldne: Skupno zborovanje slov. hrv. kat. nar. dijaštva v veliki dvorani hotela Union:

- a) Slov. katol. nar. dijaštvo in njegovi cilji (ref. iur. J. Basaj, „Danica“).
- b) Katolička misao u hrv.-slov. kulturnom razvoju (ref. med. M. Bašič, „Hrvatska“).
- c) Slovenski duhovnik in narodno delo (bogosl. Ciril Kandut, Celovec).

Ob 2. uri popold.: Seja slov. org. sekcije v Rokodelskem domu.

Ob 2. uri popoldne vzporedno v prostorih Ljudskega doma:

- a) Zborovanje seniora hrv. akad. društava.
- b) Zborovanje „Hrvatske“, „Domagoja“ i „Preporoda“.

c) Sastanak hrv. bogoslova — vodi „Zbor duhovne mlad. za grebačke“.

d) Sastanak franjevačkih bogoslova — vodi „Duns Scot“ (Zagreb).

Ob 5. uri popoldne v dvorani Ljudskega doma: Organizator. sekcija hrv. apstinenata.

Ob 8. uri zvečer: Komerz v veliki dvorani hotela Union.

V nedeljo, dne 4. avgusta:

Ob 8. uri zjutraj: Izredni občni zbor „Slov. Lige kat. akademikov“:

a) Dosedanje delo „Lige“ (ref. med. Bolkovac, „Hrvatska“).

b) Njeni cilji za bodočnost (ref. phil. L. Sušnik, „Danica“).

Ob pol 12. uri dopoldne izlet na Bled.

SREDNJEŠOLSKO DIJAŠTVO.

Dekliški liceji. Z odlokom z dne 14. julija t. l. je ministrstvo za uk in bogočastje končno uredilo notranji ustroj in učni načrt teh zavodov. Naslov deklškega liceja bo smel odslej nositi le tisti zavod, ki bo štel vsaj 6 razredov. Dekliški liceji imajo namen, podati ženski mladini zlasti s pomočjo modernih jezikov in njihove literature neko višjo njeni naravi prikladno izobrazbo ozir. jo teoretično pripraviti na to ali ono stanovsko izobrazbo. Normalni statut ministrstva je uvedel v nekaterih predmetih pouk po dveh stopnjah, kakor je na splošno v navadi na moških srednjih šolah. Potemtakem bodo podali že prvi štirje razredi deklškega liceja neko zaokroženo splošno izobrazbo in učenke bodo iz 4. razreda lahko prestopile naprej v 5. ozir. 6. razred liceja, ali v 1. letnik štiriletnega tečaja za pripravo na vseučiliški študij, v kak tečaj za izobrazbo v gospodinstvu ali v kaki drugi ženski stroki. Vsi ti tečaji se bodo lahko priklopili liceju. Predmeti se bodo poučevali sledeči: obligatno: verouk, jeziki: učni jezik, francoski jezik in še kak drug modern jezik ozir. deželni jezik, zgodovina s posebnim ozirom na državljansko vedo, gospodarsko, kulturno in umetnostno zgodovino, zemljepis, matematika, naravoslovje, anatologijo, higijeno in naravoznanstvo, prostoročno risanje, pisanje in telovadba; fakultativno: petje, brzopisje, ženska ročna dela, različna dela za vajo v ročni spretnosti, strojepisje in ev. gospodinjstvo. Pogoji za vstop so: Dopolnjeno 10. leto in potrebna predizobrazba (sprejemni izpit.) Učne moči — licealni učitelji in licealne učiteljice — bodo izprašani kakor učne moči na moških srednjih šolah. Naslov „profesor“ bo podeljevalo naučno ministrstvo. Na čelu zavoda bo stal ali ravnatelj ali ravnateljica. Ravnatelj si bo smel izvoliti iz učnega osobja učiteljico kot svetovalko v učnih in vzgojnih vprašanjih (ravnateljica-adjunktka).

Prvič je ministrstvo skušalo enotno urediti višje deklško šolstvo pred približno 12. leti. Leta 1901 je bilo v Avstriji poleg mnogih takozvanih višjih deklških šol 9 deklških licejev z 1700 učenkami. Začetkom letošnjega leta jih je bilo že 66 s pravico javnosti. Obiskovalo jih je 11.286 učenk. Veliko večino je ustvarila zasebna inicijativa, najmanj je pripomogla država.

Našim abiturientom! Gradec nazivljajo najbolj nemško mesto v Avstriji. In zakaj vas slovenske abituriente katoliškega prepričanja vabimo v nemški Gradec v slov. kat. akad. tehn. društvo „Zarja“? Vam ne bo v tem mestu pod nemško nestrpnostjo zamrla vsa ljubezen do domovine, vam nemški šovinizem ne vzame vse idealnosti?

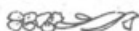
Nikakor ne. — Pridite idealni in navdušeni, trdnega prepričanja, z veseljem do dela! V „Zarji“ si utrdite značaj, poživate versko prepričanje, uvede se vas v smotreno in praktično narodnoobrambeno delo, usposobite se za življenski boj. — V „Zarjo“ vas vabi delo. Naše društvo nudi članom vse, da more slovenski katoliški akademik v velikem mestu ostati zvest svojim načelom. Toda „Zarja“ zahteva od svojih članov tudi dela, trudapolnega in težkega, kot nobeno drugo naše akademično društvo. A to naj vas ne straši! Delo ni sramota! Kdor dela v „Zarji“, in sicer vztrajno in smotreno, ima zavest, da stremi za višjim ciljem, se izpopolni, egoizem se ogne teženju po splošni koristi. Dovolj dela najde organizator v naših graških organizacijah v „Kresu“, „društvu sv. Marte“, „Orlu“, „Dekliški zvezi“; dovolj prilike ima igralec, uporabiti svoje zmožnosti na odru „Slov. dij. zveze“; dovolj gradiva se nudi narodno-obrambenemu delavcu v Gradcu samem v že omenjenih organizacijah in v edini slovenski gostilni, kjer mu zapuščeni graški slovenski element pride sam od sebe pred oči; kdor ima veselje, budi lahko narodno zavest po gornještajerskih industrijskih krajih, kjer se nahaja mnogo slovenskih delavcev, ki so silno hvaležni za vsako trohico zanimanja zanje. — Z upravo društvene hiše sv. Marte sega delokrog „Zarje“ tudi na narodno-gospodarsko polje. Ožji stik z društvom za brezposelne slovenske služkinje v Gradcu daje njenemu delovanju socialno in karitativno smer. — Delo je ogromno, a nas je malo.

Tudi z ekonomskega stališča je Gradec vseučiliško mesto, ki ga moremo priporočati našemu študentu, ki je največkrat reven kmetijski sin. V primeri z drugimi mesti se da izhajati v Gradcu relativno najceneje. Marsikoga odvrča od Gradca alma mater sama, ker je premala, premalo znanstvena in kar je še drugih takih nedostatkov, ki se pa navadno pretiravajo. Vse to ima pa svojo dobro stran, da je namreč na naši univerzi stik med profesorji in dijaki veliko ožji nego drugod, kjer izgine posameznik med množico. Kako velikega pomena je pa to za dijaka, presodi lahko vsakdo.

Slovenski katoliški abiturient, premisli, presodi svoje zmožnosti in veselje do dela in moško se odloči! Štiri akademična leta združena z delovanjem v „Zarji“ niso izgubljena za življenje, niso izgubljena za slovenski narod.

Pridite, pogledite in sodite! — Bog in narod! Alojzij Remec.

Telovadni nadzorniki. Naučno ministrstvo si vedno prizadeva in trudi, da bi naše šole kolikor mogoče skrbele tudi za telesni razvoj učeče se mladine. Upeljalo je šolske igre, priporoča izlete in podpira gojitev raznih športov, ki pomorejo h krepkemu telesnemu razvoju. V šibkem, slabotnem telesu se pač težko ohrani svež in bister um. Zdrava duša je le v zdravem telesu. Na vseh srednješolskih zavodih je postala telovadba obvezna. Radi sistematične gojitve telovadnega športa — kajti mladini mora biti telovadba šport in ne predmet, katerega bi samo mrzela — je imenovalo naučno ministrstvo za posamezne pokrajine telovadne nadzornike. Za naše ozemlje je določen gimnazijski ravnatelj v Mariboru dr. J. Tominšek.

GLASNIK.

Delavski učni kurzi v Nemčiji. »Zora« je že večkrat prinesla članke in notice o socialnem delu nemškega dijaštva, ki se je v zadnjem času z vso vnemo poprijelo tega vprašanja in ga skušalo rešiti. Reči moramo, da nemško dijaštvo lahko gleda s ponosom na svoj trud in svoje delo. Največje socialno zlo človeške družbe je boj stanov proti stanovom, boj za kruh in prislužek, boj za premoč. Če hočemo človeško družbo rešiti te bolezni, treba, da korenito iztrebimo iz nje slojno sovraštvo. Družba se čedalje bolj cepi, mesto da bi se zblíževala in združevala. Dijaštvo si je stavilo nalogo, da po svojih močeh skuša ublažiti nasprotja in zmanjšati razdalje, ki se javljajo med neizobraženim delavstvom in inteligenco. Izobrazba bodi tisti most, ki nas z delavstvom združi in zediní. Kjer te manjka, tam ni mogoče zblížanje. Dandanes zahtevamo od vsakogar, da zna brati in pisati in da razume ustroj družbe, katere nujni član je kot človek. Gotovo je, da bo ljudstvo, ki je bilo doslej neizobraženo, vedelo ceniti umsko delo in ne bo smatralo tistega, ki ne dviga kladiva in ne zamahuje s sekiro, za lenuha, ki Bogu le čas krade. V umskem delu bo videlo ravno toliko napora, ravno toliko vztrajnosti in volje kakor v telesnem. Od druge strani pa bo tudi razumnik prišel do prepričanja, da delavec ni tako sirov kot se zdi, in da hrani tudi on mnogo zmožnosti, ki jih treba le vzbuditi in vzgojiti.

Dijaštvo ima tu najlepšo priliko, da povrne ljudstvu to kar mu dolguje, da ga skuša dvigniti do neke kulturne stopnje in s tem pomaga rešiti oni socialni problem, ki ga rešuje človeštvo že stoletja. Vsak član človeške družbe se mora zavedati, da je socialno bitje in da mora kot tako po zahtevah splošnosti uravnati svoje življenje.

Koliko je mogoče doseči na tem polju, nam pričajo nemški dijaki, ki se žrtvujejo večer za večerom in poučujejo neuko ljudstvo, predvsem delavstvo, v raznih disciplinah kulture. Gotovo potrebujejo delavci elementarnega pouka, preden se govori z njimi o teh ali onih pridobitvah znanosti. Zato so ubrali pravo pot nemški dijaki, ki so začeli z delavskimi učnimi kurzi. Ti imajo svoj začetek v Nemčiji v letu 1901, ko se je v Charlottenburgu ustanovil prvi tak kurz za delavstvo. Od leta 1901 se je ta misel širila in prodrla je v vsa nemška vseučiliška mesta. Danes po desetih letih obstojajo taki delavski kurzi že v 24 vseučiliških mestih in povsod kažejo lepe uspehe. Najbolj so se obnesli v Monakovem, ki je začelo šele 1907, a je prekosilo vsa druga mesta v par letih. Magistrat je dijakom šel na roko in jim brezplačno prepustil najprej dve šolski sobi za tri večere na teden, pozneje vsled rastočega števila slušateljev pa več izb, tako da dobe dijaki danes pet šolskih poslopij vsak večer za pouk. Številke najbolj kažejo razvoj: v zimskem tečaju 1907 se je oglasilo 79 slušateljev, v poletnem tečaju je število naraslo na 197, v zimskem 1908/09 na 426. Naslednje leto se je to število podvojilo in je ostalo na isti višini dotlej, da so lansko leto ustanovili tudi v predmestjih učne kurze. V preteklem letnem tečaju (1911.) je bilo vseh slušateljev že 1672. S številom slušateljev je moralo rasti tudi število učiteljev-dijakov, ki so bili pripravljeni, da brezplačno podučujejo. Prvotnih 21 učnih moči-se je pomnožilo na 50, 64, 88, v preteklem poletju na 92, v preteklem zimskem celo na 120.

Tako je napredovalo delo korak za korakom, ustanavljal se je kurz za kurzom, novi predmeti so se uvedli, paralelke so postale potrebne.

Kurzi z elementarnim poukom (čitanje, pisanje, računstvo) so najbolj obiskani in zahtevajo največ paralelk, dočim zanimanje za višje kurze ni toliko, kar je jasen dokaz za to, da so dijaki pravo zadeli, ko so začeli z elementarno šolo. Poučuje se v kurzi nemščina (v 4 stopnjah), računstvo (v 3 stopnjah), algebra, geometrija, nemška literatura, lepopisje (v 3 stopnjah), tehnično risanje (v 2 stopnjah), prostorisanje, zemljepis, kemija v vsakdanjem življenju, državoznanstvo, stenografija (v 3 stopnjah), trgovski pouk in somatologija. Vsi ti predmeti se poučujejo izvečega v več paralelkah oziroma v več okrajih. Prvo leto je bilo komaj 5 kurzov (vsak predmet tvori 1 kurz), danes jih je že 46. Sobota je določena za posebne prireditve s predavanji in z razgovori o raznih znanstvenih tvarinah, kjer imajo dijaki boljše priliko, spoznavati delavstvo, nego v šoli. Ob nedeljah prireajo skupne obiske v muzeje in znanstvene zbirke, na katerih je Monakovo bogato. Z ogledovanjem je združeno predavanje o dotični tvarini. Vse te ekskurzije so vedno dobro obiskane in veliko pripomorejo k nazornosti učila.

Delavstvo z veseljem poseča te kurze in je zelo navdušeno zanje. Kako zna ceniti delo akademikov, dokazuje pismo, ki ga objavlja delavec J. Müller v „Soziale Studentenblätter“ 1912, št. 1/2. Tam piše: »Že pred letom so pisali strokovni in dnevni časopisi o gibanju med dijaki, ki hočejo stopiti v ožji stik z delavskimi sloji in to potom učnih kurzov. Odkrito rečeno, mi delavci nismo smatrali tega za resno stvar, ker je vladalo še vedno mnenje, da se izobražen študent ne bo približal delavcu in ž njim občeal. Toda pokazalo se je drugače. Preteklo poletje nam je glavarstvo naznanilo, da bo tu v Schaffhausenu tak kurz, če se oglasi dovolj udeležencev. Odzvali smo se in se kmalu prepričali o nasprotnem. Prvi večer je prišlo 60 udeležencev: rudarji, delavci v topilnicah; predvsem mlajši. Čeprav jih je večina prišla iz radovednosti, so se vsi kar prvi večer vneli za stvar in so ostali z malimi izjemami zvesti obiskovalci kurza. Dijak-pravnik je predaval državoznanstvo. Vsi smo bili veseli pristrčnega in prikupljivega načina, s katerim je skušal predavatelj svoja izvajanja razložiti neukemu delavcu. Boječnost, ki se je kazala skraja napram predavatelju, je izginila in delavci so stavili vprašanja, da so o tem in onem izrazili svoje mnenje. Koncem vsakega večera je bilo slišati: „Tako si tega kurza nisem predstavljal, predavatelj predava, kakor da je izšel iz naših vrst,“ ali „Predavatelj pozna delavske razmere zelo natančno. Če bi bili vsi tako poučeni, bi bilo za nas precej bolje,“ ali „Hvala Bogu, da so tudi med gospodo nekateri, ki imajo gorko srce za nas in kažejo umevanje za naše zahteve. Tak inteligent bo v svoji poznejši službi delavca veliko bolje razumel nego njegov tovariš, ki se je delavstvu vedno le ogibal.“ Tako sodi delavec, ki je bil sam deležen sadu socialnega dela. Dijaka pa spoštuje, ki žrtvuje za teden par ur v povzdigo ljudske izobrazbe, posebej v ugodno rešitev socialnega vprašanja v najnižjih slojih.

I. Z.

LISTEK.

Errata corrige! V 8. in 9. št. „Zore“, Leposlovna priloga: Spomin na kvinto 2. verz: z razžarjeno roko ... — Epistola slov. dramatika: 1. verz: **Mimiambi**, 2. verz: **vklesal**, 7. verz: **v** blatu. — Odgovor: 5. verz: v mojih **dneh** ... 12. verz: **Sicer** iz Hada ...

V. Narte:

Ob Adriji.

O Adrija, blesteča, daljna plan,
valovi tvoji — himna vriskajoča;
prepeva jo na tvojih grudih dan,
strasti razgret, razkošnosti pijan,
ko solnce mu ljubezni čas določa ...

O Adrija! — Kako gre brez moči
vihar črez tebe, ko ječijo vesla;
le čelo v vihri se ti potemni,
le čolnov vrsta v nedogled hiti,
kot bi pozdrave tvoje v dalje nesla ...

Glej, Adrija: — vse koprnenje sanj,
ki davno prej v naročju tvojem spale,
potaplja zdaj nemir srca v brezdanj.
O morje, tempelj! — V strahu duše vanj
hite, da bi pred to skrivnostjo pale ...

Ti — Adrija! — Kako neznatni črv
je človek, ki se trudi ob obali
in z vesli meri vedno novo brv;
brneče moli jadrnicam vrv,
ko veličastno vzburkajo se vali ...

Ti — Adrija! — Ti — kot poeta pot:
Glej, angel droben sladko spi na bregu,
a galeb pod nebo je vspel perot:
vse, kar je videl: večnost — ti povsod —
in moja pesem — plaha jadra v begu ...

A. Remec:

Prstan in dijamant.

Dejal sem ti, da si mi dijamant,
ki v prstanu bo mojih dni plamtel,
ko sem ti prvi cvet ljubezni v dušo vpel —
in bila sva: ti moje dekle, jaz tvoj fant.

Moj Bog, zdaj pravijo: zlato je talmi,
zlagan je dijamanta vedri žar,
ne skuje nikdar skupaj ju zlatar —
in vendar, da si moja, nič ni žal mi.

V. Narte:

Ciprese.

Ciprese črez polje, ciprese gredo,
ko sence polnočne drhtijo —
ovenčane z boljo prek dalje strmijo
in zarji vse želje neso ...

Vse želje nemirne — tu tisoč jih spi
pod njimi v grobeh pokopanih
in tajnosti tisoč še — svetu neznanih
ciprese iz spanja budi —

Gredo preko polja, gredo mimo šip —
in starka sred sanje se zgane,
"Vsem večni mir ..." Lučka pod križem zastane,
v trepetu zazre sveti hip ...

Ko klicu srca nedopolnjenih nad
še vihra v cipresah se bliža,
dekle vrh slemena vse plaho se križa
in slutnje gredo črez zapad ...

A vitezi nemi v oklepih do tal
pozdravov v skrivnostni minuti
nikdar ne oddajo — srce jih le sluti
in duh bi pred nje strepetal ...

Esar Vano:

Žalostna romanca.

In v morje so čolni zarezali
črte tri —
tam za vodó neskončno, šumečo
troje src krvavi ...

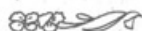
Podali so se trije fantje na pot
na daljno stran —
tam bo lepo nam živeti,
tam zlat je dan ...

Daljšale, daljšale črte se tri
in izginile
in pene kot sanje so v noč
se razblinile.

Pa se približal je dan, oj dan vroč,
se poslavljal noč,
zavriskali fantje trije in krepkeje
so vprli se v vesla pojoč ...

Dekleta pa so nevredna bilá
in z nočjó
in z zvezdami na Špansko ušla
nezvestó ...

Zaplakali niso ti fantje trije —
zaveslali ...
pa blodijo, blodijo s srcem nemirnim,
ne znajo k obali — — —

Stanko Majcen:

Bajke iz paradiža.

Ko je naša zemlja še visela
jabelko zeleno na drevesu,
prašali so angelji Boga:

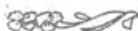
Bogec, kdaj bo ta slaščica godna?
Bogec se je nasmejal in rekel:
Čajte, čajte, da se dež namoči.

Bogec, kdaj bo ta slaščica zrela?
Bogec se je nasmejal in rekel:
Čajte, čajte, da se solnce vname.

Ko je naša zemlja še visela
jabelko zeleno na drevesu,
prašal je zeleni sad Boga:

Ko je naša zemlja še visela
jabelko zeleno na drevesu,
prašali so satani Boga:

Bogec, kdaj bo tista lepa jesen?
Bogec se je nasmejal in rekel:
Tista lepa jesen? O nestrpnost...

Stanko Majcen:

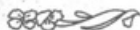
Vožnja.

Zapojmo pesmico tisto:
Kako si lepa, dekle,
najlepša si med vsemi,
najlepša, ej, najlepša ...

Zapojmo še pesmico tisto:
Naprežen je kmetski voz,
pred kmetom so konji,
pred konji je cesta,
pred cesto je svet,
prebeli beli svet.

Zapojmo še pesem o zemlji:
Mi smo popotniki
na ti okrogli zemlji,
in kamor se obrnemo,
od onkraj spet se vrnemo
na ti okrogli zemlji.

Z dekletom, z vozom, z zemljo
bežimo svetovom nasprot
krog solnca, krog dneva, krog nas
okroginokrog, da spet vidimo vas.
Pa bič — nezasušnjena volja,
pa bič — razposajen dovtip,
pa bič nam kaže pot. Hi — hot!

Stanko Majcen:

Srečanje.

Prelepo se svetijo ljubce oči
v tej noči, črni noči,
prelepo se svetijo njene lehti,
a moji žalosti ni pomoči.

Visoka je njena gospa mama,
visoke so njene želje,
visoke so grudi ljubce mojé —
do njenega srca še delj je ...

Stanko Majcen:

Enterijer.

V ognjišču kakor zadnja misel
pred dolgim snem plamen ihti,
oblak, ki prej je dolgo visel
z nebes, na zemlji vznak leži.

Dolg mir, brezdvomno dolga noč
oči zatisne duši,
spomin, prej tak bogat, cvetoč,
ko prst zazeva v suši:

Naivni freski davnih dni
boječe stopijo iz sivine,
bodočnost ko vampir noči,
ko duh-nemir temo prešine.

Srce je kakor kamen v strugi:
ne ve, kam reka vrta v breg,
zmočenih gibanj plahi beg
mu pot zaznamo v težki tugi.

Še pes, ki pri nogah leži,
v žrjavici si tace greje,
še pes ne ve, kam noč beži,
skoz katero špranjo veter veje.

Josip Lovrenčič:

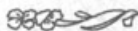
Slovo.

Zdaj, ko za mano so že ure zlate
in poldan vroč besede trde kliče,
naj sanje vse mej drage dam mrliče
in grem k resnici resnooki v svate:

ah ljubica, zabiti moram nate
in slušati, kaj pravi modrec Nietzsche,
če hočem res kedaj imeti priče,
da do popolnosti dospel sem trate.

Da začneš z mano pot? Ah ne, ah ne,
ostani zame v carstvu sanj in poti,
ki daleč cilj ji in težak ne hoti!

In znaj, če blagrovalo kdaj srce
bo mlade dneve svojega življenja,
se spomni tebe s klicem hrepenenja!

Esar Vano:

Tri ciprese.

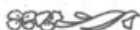
Tri ciprese — oj, vse tri ciprese,
so enako visoke
in vse tri ciprese so simboli
žalosti globoke.

Sem prvo cipreso zasadil
ko mi je mati umrla —
nič več mi ne gre prav v življenju,
kar ona oči je zaprla ...

In drugo cipreso zasadil,
ko sem izgubil dekle —
še živo ukradli in vzeli,
zagrebli so mi jo ljudje.

Še tretjo cipreso zasadil,
ko sem vse sanje prodal —
kos kruha so zanje mi dali
in smešno! — priimek svetál.

Tri ciprese — enako visoke
mi pred očmi vedno stojé —
trije simbóli bridkosti globoke,
trije gladni volkovi prežé ...

Novela.

Narte Velikonja.

Ko grem zvečer mimo hiš v vasi, ko zvene skozi polzaprta vrata zategnjeni glasovi, ki molijo rožni venec ...

Ne! — Čemu uvod? — Dà, takrat mi prihaja na misel zgodba, ki se je morda zgodila, morda pa ne: ljudje lažejo in svet je lažnjiv.

Pri Firarju je bil sin-edinec in ta edinec naj bi se bil oženil.

Niso bili bogati, a tudi ubogi ne! Pravzaprav sta bila samo oče in sin. Vsak dan sta zgodaj vstala in delala do noči, a zvečer fant-edinec ni šel spat, ampak pobral je klobuk vsak večer — zavriskal pred vrati — vrh brega in potem na klanecu. A vrnil se je nato, lazil tiho po prstih nazaj do soseda. — Držala se je hiša hiše in streha strehe in plot plot, držale so se njive sosedovih njiv; na sredi je bila lipa ravno na meji — pol in pol.

Tako se je bližal vsak večer nazaj domu, ko je zavriskal na bregu, na klanecu, pred hišo — tako je hodil vsak večer vedno ob istem času — naj je bila nevihta, naj je bilo jasno in luna — naj je bila zima in metež. Zavriskal je pred hišo, na bregu, na klanecu — ob času, ko so pri sosedu molili rožni venec.

Stara teta ga je naprej glasno, udano, počasi, da je slišal lahko na breg, na klanec — drugi za njo udano, počasi ...

In stresla se je starka sred molitve — vedno pri isti skrivnosti — ko je fant zavriskal prvič.

„Ti mene varuj!“ ...

Stresla se je domača hči v radosti — vedno pri isti skrivnosti —

„Pride!“ —

Zmajal je z glavo ded na zapečku.

„Mladina!“

Zakašljajl je oče in pogledal hčer, ki je pestovala kopo otrok — vedno pri isti skrivnosti, ko je fant zavriskal prvič.

„Preč gre!“ ...

In to se je zgodilo vsak večer trikrat: prvič pri prvi, drugič pri tretji in zadnjič pri peti skrivnosti.

Pred hišo, na bregu, na klanecu.

In domača hči je držala tajnost v srcu — niti domači sin ni vedel zanjo, niti teta, niti ded in ne oče ...

Vsak večer so molili rožni venec.

Hčeri se je hitro zdremalo — šla je v izbico, spravila najmlajšega v zibelko — ni imel več matere. Fant-edinec je bil v sobi navadno; hči je zibala in šepetala s sosedovim, domači sin pa je vzel klobuk in se zaril v seno in slamo: vsak večer.

„Pojdi tudi ti kam; sosedov gre vsak večer,“ mu je rekel večkrat oče. „Kaj boš!“

Fant pa je skomizgnil z ramama.

„Vsak zase.“

In mnogokrat je poslušal fant-edinec.

„Kam pa hodi?“

Spet je dvignil sin obrvi in rami.

„Ne vem.“

Tudi to je bilo skoraj vsak večer po rožnem vencu.

Tako se je pač zgodilo!

Zvečer pri prvi skrivnosti se ni zaveselila domača hči.

„Moj Bog!“

Le teta je spet vzdihnila.

„Ti mene varuj!“

Popoldne so bili snubci pri njih. — Ni bila bogata, a bila je lepa — pridna hči — ni bila bogata, ker je bil kup otrok na ognjišču — pridna je bila, ker je morala zanje delati — teta je zanje molila in molila je ž njimi, ker niso imeli matere več. Popoldne pa so bili snubci pri njih.

Vdovec — nanj je mislila, ko je molila — tudi pri njem kup otrok — zanje bi morala skrbeti in moliti, je mislila.

Zunaj pa je vriskal fant-edinec pri prvi skrivnosti...

Vdovec — kup otrok — glas stare tete — zunaj vrisk — očetov pogled po sobi — pri prvi skrivnosti...

Stari Firar pa si je bil utepel v glavo, da mu sosedovi delajo samo škodo.

Tako je preudaril:

„Mnogo jih je — jabolka imamo: kradejo jih.“ Mislil je. „Soli primanjka — moke primanjka — izposodijo si, a ne vrnejo — tako!“ — Stari Firar je bil jezen na sosedove. Mejniki lahko prestavijo — na travniku več zakosijo — pod lipo hodijo na njegovo ležat, ker je njih polovica premajha, si je mislil in je bil jezen in nevoljen.

Prej zvečer pa je vprašal sina.

„Sin! No pravzaprav, ali ne misliš ničesar? — Sosedovi mislijo že poročiti hčer.“

Sinu-edincu je zaigralo srce pričakovanja.

„Možili?“

Stari Firar je ponovil.

„Bodo! — Slišal sem, da bi jo radi! — Sin, tudi ti se moraš!“

Sin je pomislil in pristavil.

„Pa se!“

„Katero?“ — se je domislil starec.

„Sosedovo — če jo možijo!“

Tistikrat je stari Firar zgrabil kučmo — ugriznil se v ustnico in odšel brez besede na skedenj, stisnil pesti jeze in žalosti.

„Ne! — Nikdar!“

Fant-edinec pa ni vedel pri čem je, a slutil, pri čem...

Pri sosedu pa se je tistikrat prekrižala stara teta in začela.

„... Ki je za nas krvavi pot potil...“

Stari Firar je zaslišal vrisk v noči in zaupal.

„Premisli si...“

Drugo popoldne pa je prišel udovec in zasnubil sosedovo.

Vedel je: malo denarja bo, ker je dosti otrok — dosti delov. Ni vprašal denarja, vprašal je po hčeri — otroci niso imeli matere — hiša ne gospodinje.

Nanj je mislila hči, ko je molila — za otroke bo morala moliti, je mislila.

Pri drugem vrisku je šla ven in zajokala — tisti večer ni bilo tretjega...

Še pred peto skrivnostjo je šla v sobico — fant jo je čakal pred oknom.

„Kaj ti je?“

„Možijo me.“

„Torej res?“

„Res!“

Nato sta molčala. Teta je molila litanije, drugi za njo v zboru.

„Prosi za nas...“

Ko so končali, je še enkrat vprašal fant-edinec.

„Ali se res moraš?“

„Moram! — Dosti otrok je v hiši.“

„Res!“

In sta molčala. V kuhinji je rekel oče sinu.

„Nocoj vsaj pojdeš!“

„Ne! — Še sosedov je vriskal samo dvakrat.“

Zavil je okoli vogla in odšel v seno.

„Preveč jih je...“

Kar je želel in česar se je bal oče kope otrok, se je zgodilo.

Drugi večer so se pripravljali že k molitvi, ko je zašepetala hči očetu.

„Nočem vdovca! — Sosedovega hočem!“

„Punca!“

„Hočem!“

„In on?“

„Tudi!“

„In stari?“

Hči je osupnila in obstala.

„In stari?“ —

Teta se je prekrižala — bila je gluha — zato je vpila in začela moliti...

Toda čudno se je zdelo vsem: vriska ni bilo. Le sin si je mislil.

„Tudi on!“

Zunaj je bil večer in pred oknom je stal fant-edinec že pri prvi skrivnosti — stari Firar pa je slonel na mizi in mislil.

„Morda pozabi.“

Tistikrat je njegov sin obljubljal večno zvestobo.

Drugo jutro je spet rekla hči očetu.

„Ne vdovca! —

„Meni bi bilo tudi prav. — Pa stari?“ —

„Vaša skrb! — Jaz hočem.“

„In stari?“

„Vi ste oče — Vaša skrb.“

„Moja skrb! Da, da, ker sem oče.“

Potemnilo se mu je čelo in nova skrb mu je zarezala novo brazdo nanje, nova skrb mu je napravila lase bolj bele in na hrbtu je bilo novo breme.

Tistikrat je stopil tudi sin k njemu.

„Ne vdovca! — Dajte ji posestvo za doto, če hoče — naj druge odplača...“

Oče-kmet se je zavzel, prijel za brado in potegnil z roko preko čela.

„Ne vdovca? — Ti odstopiš?“

„Rekel sem.“

„A drugače?“

„Vaši otroci — Vaša skrb.“

„Moja skrb?“

„Rekel sem!“

Nato so molčali vsi. Fant pa je šel in posekal javor sredi gozda in sedel nanj.

„Zadnja moja pravica.“

Urezal si je še palico od veje in šel v svet.

Ko so se zvečer prekrizali in odmolili, je vzel kmet jopič in odšel k Firarju.

„Dober večer.“

„Prav, da si prišel.“

„Prav?“

„Prav! — Prvič: zapri vse otroke doma, drugič: vse kokoši, tretjič: ne hodi k meni...“

Kmet je osupnil.

„Prišel sem — in morda me ne bo več!“

„Tako?“

„Da! — Tvoj sin hoče mojo hčer!“

„Tako?“

„Če jo vzame, ji dam posestvo za doto, saj sta posestvi že tako skupaj...“

„Tako?“

„Tako!“

Rekel je in umolknil. — Firar pa se je dvignil, stopil k omari in vzel fižol iz nje.

„Prvič — ni res! moj sin noče tvoje hčere!“

„Hoče!“

„Drugič — če jo hoče, ne pustim jaz — in ne pustim, ker je sosedova. Kdaj so si bili sosedje dobri?“

Tretjič — in to sam veš — najini posestvi ne smeta priti skupaj. Za eno družino je preveliko in na obeh bi bil potem dolg. — Dalje: žena mora imeti denar. — Kdo bo pa tukaj odplačeval otrokom?“

Vzel je fižol in ga postavil po mizi.

„Glej! Tukaj moje posestvo — tukaj tvoje, glej! — Vsako zase — za eno družino vsako dovolj! — Tako! — Zdaj vzameš ti od tega kupčka svojega in daš otrokom — ostane še nekaj — gospodar mora biti priden. Zdaj pa stisni oba kupa skupaj! — Tako! — Od tega velikega kupa moraš z eno roko deliti na vse strani. — Tako! — Sem! — Tja! —

Glej: z eno roko deliš, a z drugo ne moreš obvarovati kupa, ampak fižol se drsi in vali na vse strani. — Ti deliš — kup drsi narazen. Ena roka ne more vsega obvarovati — kup je prevelik — en gospodar ne ohrani posestva — preveč je. Razumeš? —“

„Razumem! — Vrag! —“

Kmet je vstal — odprl vrata, udaril ž njimi.

„Ne pridem več!“

Zunaj pa je zavriskal fant-edinec; ne pred hišo, ne na bregu, ne na klancu, ampak vrh kozolca je poslušal pogovor in zavriskal.

In samo enkrat...

Ko je stopil pred očeta, je stari Firar izpregovoril drugo važno besedo.

„Sin! — Nevesto imam že — poroči se! — Ne dolga na njive, sin, ampak denar priženi.“

Sin-edinec se je zavzel — pogledal očeta in zapazil, da ima že sivo brado in sive lase.

„Premoženje, jeli? — Sosedovo, oče!“

„Sin! — Ne!“

„Ne?“

„Nesreča bi bila!“

„Je že! — In ne odneham.“

„Odnehaš!“

„Pa!“ —

Ločila sta se; zvečer so molili po stari navadi rožni venec pri sosedovih; pri prvi skrivnosti je zavriskal fant pred hišo, pri tretji na bregu, pri peti na klancu.

In hči je vzdihnila.

„Nocoj se odloči!“

Oče-kmet je stisnil zobe sred molitve.

„Vrag!“ —

Stari Firar pa je vskliknil veselja in se vzradostil.

„Rešen je!“ —

Ko so končali moliti — nocoj ni mislila na vdovca — mislila je na fanta-edinca — ko so končali moliti, je zaihtela hči pričakovanja, pustila najmlajšega bratca iz naročja in odhitela v sobico.

„Ti — dekle! — Končano! — Poroči se! — Jaz te ne vzamem. Vzemi vdovca!“

In dekle ni zajokalo, ni več ihtelo — fant pa je stopil od okna in zavriskal — morda, morda ...

* * *

Dekle je vzelo vdovca — in skrbelo za kopo nelastnih otrok.

Stari Firar je stopil tretjič k sinu z važno besedo.

„Poroči se!“

„Res?“ —

„Res!“

„Oče — jaz se ne poročim! —

„Kaj bo s posestvom?“ —

„Dolga ne bo na njem! — Kaj bo? — Raznese se! — Meni ni mar zanj! — Tako kakor kup peska: pihne veter, pa ga ni; kakor kup fižola: ena roka ne drži vsega ...“

„Sin!“

„Da! — Pa se ne poročim!“

„Res?“

„Res!“ —

Fant je odšel — teta pri sosedu je molila že na glas — gluha je bila, vpila je.

„... ki je za nas krvavi pot potil ...“

Fant edinec je zavzdihnil in zavriskal prvič pred hišo ...

Hči je sedela sredi kope nelastnih otrok in se je stresla.

„Molite!“

Začudeno so se dvignili obrazki.

„Ne znamo, mamica ...“

Stari Firar je vstal in šel v hlev.

Teta pri sosedu je molila ...

„... ki je za nas s trnjem kronan bil ...“

Fant-edinec je zavriskal na bregu — drugič ...

Hči je vstala sredi nelastnih otrok, pritisnila najmlajšega k sebi.

„Moje dete, moli, moli ...“

„Bom priden.“

Stari Firar se je sklonil nad volom v hlevu.

„Sivec moj — ti zadnji vol — jaz zadnji gospodar.“

Teta pri sosedu je molila:

„... ki je za nas na križu umrl ...“

Na klancu je prerezal noč tretji vrisk. Vstrepetalo je nad poljano in hitelo črez njive, črez vas, udarilo tu na šipo, tam na vrata, ranilo tu, tam naznanjalo večer radosti.

Teta — gluha je bila — pa se je stresla.

„Bog! — Ti mene varuj!...“

Stari Firar se je sklonil nižje do vola, ugriznil ga bolesti v uho in šel ven.

„Zadnji vol — zadnji gospodar!“

Hči kmeta-vdovca je izpustila dete na tla.

„Otroci, molite, jaz ne morem! — Povejte očetu — jaz grem v vodo...“

Teta je pri sosedu molila litanije, zbor otrok za njo.

„Prosi za nas!“

Lep večer je ležal nad poljem. Firar se je zamislil in zagledal na posestvo, stara lipa je šumela na meji — pol in pol. Mir je bil razlit nad njivami, ni bilo ne glasu, ne pesmi, ne vriska več...

„... Prosi za nas!...“

Ob reki je prerezal tišino krik poln groze in bolesti.

„... Prosi za nas!...“

Krčevito je stari Firar prijel za rušo pod seboj in zajokal.

„Zemlja — ti moja zemlja!“

Pridušen krik je spet planil čez njive, stari Firar pa je pokleknil, snel klobuk in molil za otroki sam otrok.

„Za nas! — Prosi za nas!“ ...

Redni člani »Danice« koncem šolskega leta 1911./12.: Basaj Josip, stud. iur.; Bernik Anton, kult. tehn.; Bogataj Lovro, stud. iur.; Bratuž Ernest, stud. forest.; Breitenberger Ignac, stud. phil.; Cankar Izidor, stud. phil.; Dolinar Joško, stud. iur.; Groznik Anton, stud. iur.; Gruden Ivan, stud. phil.; Gruden Maks, stud. iur.; Hacin Lovro, stud. iur.; Hebein Josip, stud. med.; Ivančič Adolf, stud. phil.; Jež Franc, stud. iur.; Kapus Franc, stud. phil.; Koblar Franc, stud. phil.; Koch Ivan, stud. iur.; Kodre Anton, stud. iur.; Kos Josip, stud. med.; Kos Milko, stud. phil.; Kremžar Franc, stud. iur.; Križnar Lovro, kult. tehn.; Kržan Franc, stud. iur.; Kulterer Filip, stud. med. vet.; Lakner Ivan, stud. phil.; Lavrič Josip, stud. iur.; Lenar Janez, stud. iur.; Leskovec Janez, stud. iur.; Majcen Gabriel, stud. tehn.; Majcen Stanko, stud. iur.; Majerle Anton, stud. tehn.; Marinček Anton, stud. iur.; Markočič Josip, stud. iur.; Maršič Franc, stud. iur.; Megušar Anton, stud. iur.; Mlinar Franc, stud. iur.; Mohorič Jakob, stud. iur.; Molka Ivan, stud. tehn.; Mrak Ciril, stud. iur.; Orel Filip, stud. iur.; Pavlin Anton, stud. forest.; Piskernik Angela, stud. phil.; Požlep Fran, stud. phil.; Prijatelj Ivan, stud. phil.; Resman Anton, stud. agron.; Sajovic Jakob, stud. phil.; Samec Franc, stud. med. vet.; Sever Niko, stud. med.; Sibitz Valentin, stud. iur.; Skubic Štefan, stud. iur.; Snoj Andrej, stud. theol.; Sušnik Lovro, stud. phil.; Sušteršič Ivan, stud. iur.; Terseglav Franc, stud. phil.; Tul Ivan, stud. theol.; Valjavec Ludvik, stud. iur.; Verhunec Jernej, kult. tehn.; Vrtovec Alojzij, stud. iur.; Zbašnik Gvidon, stud. iur.; Žgur Ivan, stud. med. vet.

Pri vojakihi so: Jenšterle Janez, stud. med.; Lovšin Ivan, stud. med.; Meršolj Franc, stud. med.; Tršar Franc, stud. med.

